

A nemzetközi migráció változásai a latin-amerikai régióban az új évszázad elején

Pólyi Csaba¹

Absztrakt A 2008-2009-es nemzetközi pénzügyi válság, a fejlett világ növekedésének megtorpanása és a BRICS csoport fémjelezte világgazdasági erőviszonyok átrendeződésének megindult folyamata nem akasztotta meg a nemzetközi migráció globális növekedését. A fejlett országok belső nehézségeikre a bevándorlási politikájuk megszigorításával reagáltak, ami a dinamikus fejlődést produkáló felemelkedő regionális középhatalmak növekvő munkaerő szükségletével együtt felerősítette a Dél–Dél irányú népességmozgást. Jóllehet a kibocsátó országok egy része kormányzati lépéseket tett és programokat dolgozott ki a külföldön élő diaszpórákkal való kapcsolattartásra és hazavonzásukra, a hazatérési adatok messze elmaradnak a sajtóban megjelent híresztelésektől. A latin-amerikai kontinensen kisebb visszaeséssel folytatódott a közép-amerikai és karibi országokból az USA-ba (és kisebb mértékben Kanadába) irányuló kivándorlás, Mexikó esetében a kiegyenlítődés felé mutató vándorlás látható és Dél-Amerikában a gazdasági növekedés hatására régió belüli mozgás, elsősorban munkaerő vándorlás tapasztalható.

Kulcsszavak nemzetközi vándorlás, Latin-Amerika, BRICS csoport

A nemzetközi migrációs folyamatok a széles közvéleményben hagyományosan egy Dél–Észak irányú, a fejletlenektől a fejlett országok felé mutató fenyegető népességmozgásként jelennek meg, amelyet az érintett kormányok a bevándorlási politikák megszigorításával és a határőrizet szofisztikált megerősítésével igyekeznek megakadályozni. A nagy befogadó nemzetek, mint pl. az Amerikai Egyesült Államok változatlanul nemzeti hatáskörben igyekeznek elfogadható megoldásokat találni és csak a szomszédsági lét kényszerében törekednek bilaterális válaszok kialakítására. Globális vonatkozásban pedig ki kell emelni, hogy ezzel szemben az Egyesült Nemzetek Szervezete már második alkalommal rendezte meg 2013 októberében az éves közgyűlése alkalmával a nemzetközi migráció és a fejlődés összefüggéseit vizsgáló magas szintű tanácskozását és fogadott el ajánlásokat az egymásrataltság szellemében.

¹ Nagykövet, KKM Latin-amerikai és Karib-térség Főosztály; Budapesti Gazdasági Főiskola

A Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) legfrissebb jelentésében² (World Migration Report 2013) egyre markánsabban megjelennek a nemzetközi migráció irányainak változásait mutató adatok, amelyek szerint a Dél-Észak csak egy a népességmozgás irányjaiból és annak kb. 40%-t jelenti. Az elmúlt évtizedek nemzetközi változásainak köszönhetően a nemzetközi migráció mintegy 33%-a Dél- Dél irányú, aminek jellemzőit csak mostanában kezdik elemezni a kutatók. Emellett nagyon jelentős, kb. 22%-os a szintén figyelmen kívül hagyott Észak-Észak irányú vándorlás és megjelent egy 5%-os Észak-Dél irányú migráció is.

Az amerikai kontinensen az ENSZ adatai szerint 57,5 millió bevándorolt él, akiknek túlnyomó része (50 millió fő) Észak-Amerika három országában (Kanada, Mexikó és az USA) keresi boldogulását. Ez nagyjából a teljes nemzetközi népességmozgás 27%-át jelenti. A jelen tanulmány áttekinti az amerikai kontinens migrációs folyamatainak az elmúlt években tapasztalt változásait, amelyek között a legjelentősebb a mexikói-USA migrációs folyosó kétirányúvá válása, illetve új regionális vonzást mutató országok (Brazília, Chile és Mexikó) megjelenése. Az elmúlt évtized a latin-amerikai gazdasági és politikai emancipáció jegyében telt el és az új integrációs törekvésekben jutott figyelem a nemzetközi migráció kérdéseinek kezelésére is, részben bilaterális, részben szubregionális keretekben.

A tanulmány hipotézise szerint a 2008-2009-es nemzetközi pénzügyi válság, a fejlett világ növekedésének megtorpanása és a BRICS csoport fémjelzte világgazdasági erőviszonyok átrendeződésének megindult folyamata nem akasztotta meg a nemzetközi migráció globális növekedését. A fejlett világ a belső nehézségeire a bevándorlási politikák megszigorításával reagált, ami a dinamikus fejlődést produkáló felemelkedő regionális középhatalmak növekvő munkaerő szükségletével együtt felerősítette a Dél-Dél irányú népességmozgást. Jóllehet a kibocsátó országok egy része kormányzati lépéseket tett és programokat dolgozott ki a külföldön élő diaszpórákkal való kapcsolattartásra és hazavonzásukra, a hazatérési adatok messze elmaradnak a sajtóban megjelent híresztelésektől. A vizsgálat földrajzi határa az amerikai kontinens, amely legalább négy alrégióra bontva (Észak-Amerika, Közép-Amerika, Karib térség és Dél-Amerika) eltérő jellegzetességeket mutat a migrációs folyamatok kapcsán. A vizsgálat a nemzetközi szervezetek, a kormányzati migrációs elemzések, politikák és a kutatóintézeti tanulmányok feldolgozásán keresztül elemzi az amerikai migrációs folyamatokat.

A nemzetközi migráció növekedése és földrajzi megoszlása

Az ENSZ adatai³ alapján a migránsok száma 2000 és 2010 között évente 4,6 millió fővel növekedve elérte a 220,7 milliót. A 2008-2009-es nemzetközi pénzügyi válság hatására a növekedés üteme egy kicsit mérséklődött, de még mindig évi 3,6 milliós növekedéssel 2013-ban már 231,5 millió személyt jelentett. A világ lakosságához viszonyított arányszáma pedig egy hajszálnyival 3,1%-ról 3,2%-ra emelkedett, ami azért a statisztikai hibahatáron belül van. Abszolút számokban, a bevándorlók koncentrációja Európában a legnagyobb, amelyet Ázsia, majd Észak-Amerika követ.

Az ENSZ becslése szerint, Latin-Amerika (a karibi térséggel együtt) és Ázsia mintegy egymillió főt veszít az elvándorlás következtében. Az Amerikai Egyesült Államok

² World Migration Report 2013 – Migrant Well-being and Development, http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR2013_SP.pdf

³ Informe sobre las Migraciones en el Mundo 2013, https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-Do/wmr2013/sp/WMR2013_Overview_SP_final.pdf

lakossága a Föld népességének kevesebb, mint 4,5%-át teszi ki, ugyanakkor itt él a bevándorlók körülbelül egyötöde (20%). A statisztikák szerint a nemzetközi migráció legnagyobb része „szomszédsági kérdés”, mivel az elvándoroltak legnagyobb része közeli országba utazik, például Indonéziából Malajziába, Mexikóból az Egyesült Államokba, stb. A 231,5 millió nemzetközi migráns közel 59%-a a fejlett régiókban él, és ennek a 136 millió főnek 60%-a a fejlődő világban született. A fejlődőknél élő 96 millió bevándorolt 86%-a szintén a fejlődő világban született. 1990 és 2013 között a nemzetközi migrációban résztvevők száma mintegy 50%-kal emelkedett, és ennek a 77 milliós növekedésnek 69%-a a fejlett régiókban jelent meg.

1. táblázat: A nemzetközi migráció növekedése és regionális megoszlása

	A nemzetközi migráció állománya (millió fő)				Éves változás (millió fő)			Éves változás (%-ban)		
	1990	2000	2010	2013	1990-2000	2000-2010	2010-2013	1990-2000	2000-2010	2010-2013
Világ összesen	154,2	174,5	220,7	231,5	2,0	4,6	3,6	1,2	2,3	1,6
Fejlett országok	82,3	103,4	129,7	135,6	2,1	2,6	1,9	2,3	2,3	1,5
Fejlődő országok	71,9	71,1	91,0	95,9	- 0,1	2,0	1,6	- 0,1	2,5	1,8
Afrika	15,6	15,6	17,1	18,3	-	0,2	0,5	-	0,9	2,8
Ázsia	49,9	50,4	67,8	70,8	0,1	1,7	1,0	0,1	3,0	1,5
Európa	49,0	56,2	69,2	72,4	0,7	1,2	1,1	1,4	2,1	1,5
Latin-Amerika	7,1	6,5	8,1	8,5	- 0,1	0,2	0,2	0,9	2,2	1,8
Észak-Amerika	27,8	40,4	51,2	53,1	1,3	1,1	0,6	3,7	2,4	1,2
Óceánia	4,7	5,4	7,3	7,9	0,1	0,2	0,2	1,5	3,1	2,6

Forrás: United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2013). Trends in International Migrant Stock: The 2013 Revision - Migrants by Age and Sex (United Nations database, POP/DB/MIG/Stock/Rev.2013/Age).

A világgazdasági erőviszonyok átrendeződése markánsabbá tette a migráció négy irányát

A Gallup intézet 2009-2011 között végzett felmérése⁴ azt mutatja, hogy a Dél–Észak irányú migrációs áramlás 40%-ot képvisel a teljes nemzetközi migrációból, miközben a Dél–Dél irányú vándorlás 33%-ot, az Észak–Észak irányú 22%-ot és az Észak–Dél irányú migráció 5% körüli értéket jelent. Ez tulajdonképpen cáfolja azt a fejlett társadalmakban élő hiedelmet, hogy a nemzetközi migráció a szegény országokból érkező fenyegetés. Az alábbi táblázatban ezt a Gallup felmérést igazolja három nemzetközi szervezet (két ENSZ szakosított intézmény és a Világbank) hasonló statisztikája. Az ENSZ és a Világbank statisztikáinak eltérését a fejlett és fejlődő világnak különböző besorolása okozza. Mint látható, a migránsok túlnyomó többsége (69-82%-a) Délről származik (D–É, D–D), miközben az Északról induló migráció 18-31% közötti, amiből az É–D 3-6% között van. A migránsok többsége, mintegy 56%-a Északon él, ahol a lakosság 10-12%-át jelentik, Délen csak a lakosság 2%-át teszik ki, értelemszerűen jelentős eltéréseket mutatva az egyes országok között.

4 UN Releases New Data on International Migrants, Migration Policy Institute, <https://www.facebook.com/notes/migration-policy-institute/un-releases-new-data-on-international-migrants/10151851346709430>

2. táblázat: A nemzetközi migráció négy iránya

A nemzetközi migráció négy irányának arányszámai, 2010								
	Dél- Észak		Észak- Észak		Dél- Dél		Észak- Dél	
intézmény	millió fő	%	millió fő	%	millió fő	%	millió fő	%
ENSZ DESA	74,29	35	53,46	25	73,16	34	13,28	6
Világbank	95,09	45	36,71	17	75,35	35	7,04	3
ENSZ UNDP	86,97	41	32,45	15	87,16	41	7,41	3

Forrás: Cálculos de la OIM, basados en datos del DAES/Naciones Unidas, 2012b. World Migration Report 2013 – Migrant Well-being and Development http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR2013_SP.pdf

Az amerikai kontinens migrációs történelme alapvetően három szakaszra osztható

Az 1950-es évekig a kontinens valamennyi állama befogadó ország volt, ahová jelentős számú – főleg európai – bevándorló érkezett. Ugyanakkor napjainkig a befogadó jellegét csak az USA és Kanada őrizte meg. Az 1960-as évektől állandó és egyre intenzívebb kivándorlás indult meg Latin-Amerikából és a Karib térségből a fejlett országokba, elsősorban az USA-ba, Kanadába és Spanyolországba. Az elmúlt évtizedben mérsékelte, de egyre növekvő intraregionális migráció indult meg, amelyben Argentína, Venezuela és Costa Rica mellett új vonzási célpontként megjelentek Chile, Brazília, Ecuador és Mexikó is.

Észak-Amerika két fejlett államában a mai napig a bevándorlás dominál. Az Amerikai Egyesült Államok 45,19 millió bevándorlót napjainkban is a világ legjelentősebb befogadó állama, ahová éveken keresztül egymillió főt meghaladó új bevándorolt érkezett. Az országban mintegy 11 millió fő illegálisan tartózkodik és migrációs törvényi szabályozása nagyon komoly reformra szorul. Kanada is a TOP10 befogadó ország között van a 7,3 millió bevándorlót, és 20%-ot meghaladva egyben az OCDE tagállamok közül itt a legmagasabb a külföldön születettek aránya a teljes lakossághoz viszonyítva. Kanada jól működő migrációs politikával évente negyedmillió új bevándorlót fogad, és a nemzetközi menekültek elsőszámú befogadója is. A két északi szomszéd a latin-amerikai és karibi bevándorlás kiemelt célpontjai lettek, arányuk az USA-ba irányuló bevándorlásban 53-55%, miközben Kanada esetében 10-12%.

3. táblázat: A bevándorlók száma Észak-Amerika országaiban

Külföldön született bevándorlók száma országoként (ezer fő)				
Befogadó ország	1990	2000	2010	2013
Amerikai Egyesült Államok	23 250	34 810	44 180	45 790
Kanada	4 500	5 560	7 000	7 280
Mexikó	700	520	960	1 100

Forrás: Changing Patterns of Global Migration and Remittances, International Migrants by Country, <http://www.pewsocialtrends.org/2013/12/17/migration-tables/>

Az Amerikai Egyesült Államok a világ legnagyobb befogadó országa

Az USA migrációs törvényének gyakori változásai tulajdonképpen az illegális bevándorlás megakadályozásáért folytatott folyamatos küzdelem egyes szakaszainak mérőkövei. A jelenlegi több mint 11 millió illegális bevándorolt jelenléte ugyanakkor

azt bizonyítja, hogy ez a küzdelem nem volt túl sikeres. Az 1965-ös migrációs törvény (Immigration and Nationality Act) az USA migrációs rendszerét három fő elemre építette fel: a családgyesítés, a munkaerő-piaci igények kielégítése és a menekültek befogadása. Az 1986-os módosítás (Immigration Reform and Control Act - IRCA) fő célja az illegális migráció felszámolása volt a legalizálás csatornáinak megnyitásával, valamint a további illegális bevándorlás megakadályozása, kilátásba helyezve a bevándorlók foglalkoztatásának szigorú büntetését. A két további módosítás 1990-ben (The Immigration Act) és az 1996-ban (The Illegal Immigration Reform and Immigrant Responsibility Act – IIRIRA) a képzett munkaerő iránti igény kielégítésére igyekezett jogi háttérrel biztosítani. A túlzott szabályozás nem csak a bürokratikus elemeket növelte, hanem elbizonytalanította a jogalkalmazókat is. Elegendő ehhez felidézni, hogy az 2001. szeptember 11-i terrortámadás kapcsán tartott vizsgálatok megdöbbentő emberi mulasztásokat tártak fel nemzetbiztonságilag érzékeny területeken alkalmazott illegális bevándorlók eseteiben.

A lenti táblázat egyértelműen mutatja, hogy folyamatosan nagy létszámú bevándorló érkezik az Egyesült Államokba, akik integrálása komoly erőfeszítéseket igényel. Az is látható, hogy az 1990-2000 közötti évtizedben még az USA történelmében is rekordszámú, 10,756 millió bevándorlót vonzott az országba. Az egyes régiókból érkezők száma 22-31%-kal emelkedett. A következő öt évben 2005-ig újabb 8 millió fővel növekedett az újonnan érkezők száma. 2006-tól azonban az is látható, hogy a vizsgálatunk tárgyát képező közép- és dél-amerikai régióból a bevándorlók növekedési arányszáma 24-26%-ról 15%-ra mérséklődött. A karibi világból érkezők száma 16,5% helyett csak 14,5%-kal nőtt 5 év alatt.

4. táblázat: Az USA-ba bevándoroltak érkezés és származási régiók szerint

régiók	1990 előttiek		1990-2000		2000-2005		2006-tól		Összesen (100%)
Mexikó*	4,062	34,7	3,600	30,8	2,739	23,4	1,289	11,1	11,691
Dél- és Kelet Ázsia	3,687	36,2	2,573	25,3	1,795	17,6	2,126	20,9	10,183
Karib térség	1,687	44,8	0,898	23,8	0,620	16,5	0,562	14,9	3,769
Közép-Amerika	1,062	34,4	0,809	26,2	0,739	24,0	0,474	15,4	3,085
Dél-Amerika	0,912	33,8	0,707	26,2	0,697	25,8	0,386	14,3	2,702
Közel-Kelet	0,563	38,1	0,326	22,1	0,235	15,1	0,351	23,8	1,475
Egyéb	3,232	43,3	1,843	24,7	1,266	16,9	1,131	15,1	7,473
Összesen	15,205		10,756		8,091		6,319		40,378

* Kiemelt jelentőség miatt

Forrás: Motel, Seth – Patten, Eileen (2013): Statistical Portrait of the Foreign-Born Population in the United States, 2011, <http://www.pewhispanic.org/2013/01/29/statistical-portrait-of-the-foreign-born-population-in-the-united-states-2011/> 8. táblázat, Pew Research Center

A latin-amerikai fejlődés sikerei befolyásolják a régió migrációs folyamatait

Latin Amerika és a Karib térség, de különösen Dél-Amerika számos országa határozottan jól viselte a nemzetközi pénzügyi válság megpróbáltatásait. A recesszió a régióban meglepően rövid lefolyású volt, és most első alkalommal fordult elő, hogy az erős válsághatásokat a térség országainak egy jelentős részében kontra-ciklikus fiskális és monetáris eszközökkel mérsékeltek. Az inflációt kézben tartó monetáris politika stabil keretei és a nemzeti bankok megerősödött függetlensége és szakmai tudása fontos elemei ennek a folyamatnak. Tanulmányozásra érdemes példák az inflációs célkitűzésekkel dolgozó országok, mint Brazília, Chile, Kolumbia, Mexikó és Peru.

Ki kell emelni a rugalmas árfolyam-politika alkalmazását, ahol a központi bankok a devizatartalékok és intézményi kapacitás alapján képesek voltak kizárólag pénzügyi eszközökkel ellenőrzés alatt tartani és megvédeni a 2008 végén hirtelen leértékelődött valutáik helyzetét. Ugyanakkor a gazdasági tevékenység finanszírozására elsősorban a hazai pénzben történő hitelnyújtást ösztönözték. Az adósságkezelésre Cardoso elnöksége alatt kidolgozott reformlépésekkel Brazília elérte, hogy adóssága rendezett és finanszírozható állapotba került, és a válság kezdetekor 200 Mrd USD-t meghaladó tartalékokkal nézhetett szembe a kihívásokkal, ami gyakorlatilag nettó hitelezői állapotot biztosított az országnak.

A válság leküzdésében nem elhanyagolható tényezőként kell megemlítenünk a régió külkereskedelmének növekvő diverzifikálódását, valamint a nyersanyag és energiaforrások iránti növekvő keresletet, amit a dinamikusan növekvő kínai gazdaság igényei gerjesztettek. Ez egyben arra is utal, hogy meggyengült az USA és Latin-Amerika egyes országainak a gazdasági expanziós és recessziós ciklusok idején tapasztalt erős szinkronizáltsága. A feltörekvő ázsiai országokkal és kiemelkedően a Kínával kiépült kereskedelmi kapcsolatok hatására egy sor dél-amerikai ország növelte termelését és kihasználta a hagyományos nyersanyag és élelmiszer exporttermékeinek külpiazi áremelkedését. Ezek az országok jelentik a régió lakosságának és GDP-jének közel 90%-át.

Latin-Amerika és a Karib térség országai büszkék lehetnek arra, hogy jelentős sikereket értek el a mélyszegénység csökkentésében, az éhezés és az alultápláltság arányának mérséklésében, a gyermekhalálozás mutatójának javításában és az ivóvízhez való hozzájutás bővítésében. Ugyanakkor a szegénység mérséklése mellett továbbra is jelen vannak a hátrányos társadalmi megkülönböztetés egyéb formái, mint a női, etnikai és területi diszkrimináció. Túlzottan nagy figyelmet kap a termelékenység javítása, háttérbe szorítva a munkahelyteremtést és a munkajogok biztosítását, tiszteletben tartását. A régió súlyos öröksége az oktatási rendszerek alacsony minőségi színvonala, hiányosságai, amelyek nem segítik a piacképes szakképzettség megszerzését, sem a tudatos polgárosodást és a tájékozottságon alapuló politikai részvételt és a társadalmi integrációt.

A latin-amerikai és karibi országok migrációs szokásait nagyban alakította az USA és Kanada földrajzi közelsége, az Egyesült Államok hegemon befolyása, a természetföldrajzi adottságok, a fizikai infrastruktúra fejletlensége és az egymáshoz fűződő viszonyrendszer. Meglepő módon egészen a közelmúltig egyszerűbb volt eljutni a fővárosokból repülővel az USA és Európa nagyvárosaiba, mint országon belül és az országok között közlekedni. Brazília fővárosából 2010-ben összesen három országba lehetett közvetlen járáttal utazni. Ugyancsak befolyásolta a brazil migrációs szokásokat az a tény, hogy az ország területének közel kétharmadát az Amazonas alföldjének trópusi őserdői borítják, ami áthatolhatatlan akadályt képez a szomszédok többsége felé. A fentiekből is egyértelműen következik, hogy a vizsgált kontinensen Mexikó, Közép-Amerika és a Karib térség határozottan és egyértelműen az USA és kisebb mértékben Kanada migrációs bűvkörében helyezkedik el, miközben Dél-Amerika országai ettől kisebb mértékben néznek felfelé, helyette-mellette más kontinensek (Európa és Ázsia) irányában jelentős migrációs érdeklődést mutattak.

A mexikói, közép-amerikai és karibi migrációs helyzet alakulása

Mexikó, Costa Rica, Panama és a Dominikai Köztársaság kivételével a 7 közép-amerikai és 13 karibi ország túlnyomó többsége alapvetően kibocsátó országnak tekinthető és ezért elsősorban Mexikó vizsgálatára helyeznénk a hangsúlyt. Különösen igaz ez az alapvetően a nemzetközi turizmusra szakosodott és nagymértékben eladósodott karibi országokra, ahonnan hagyományosan a szakképzett munkaerő folyamatosan az Egyesült Államokba távozik.

A hivatalos amerikai adatok szerint 2011-ben 3.769 ezer karibi bevándorolt élt az Egyesült Államok területén. Egy nyelvileg is megosztott mikrokozmoszról beszélhetünk (angol, francia, spanyol mellett a holland és kreol nyelvek is), amelyek a szubregiónális integráció, a CARCOM keretében is igyekeznek figyelmet szentelni a migrációs folyamatoknak.

A rendelkezésre álló korlátozott információk azonban azt jelzik, hogy a pénzügyi-gazdasági válság nem befolyásolta érdemben a migrációs szokásokat a karibi világban. A Dominikai Köztársaság is valójában egyetlen szomszédja, Haiti válságokkal és földrengésekkel terhes helyzete miatt mutat jelentős bevándorlást, mivel ezek egy jelentős része inkább menekültnek tekinthető.

5. táblázat: Bevándoroltak a Karib térség országaiban

Külföldön született bevándoroltak száma országonként (ezer fő)				
Befogadó ország	1990	2000	2010	2013
Dominikai Köztársaság	290	360	400	400
Guadeloupe	70	80	90	100
Suriname	20	30	40	40
Haiti	20	30	40	40
Jamaica	20	20	30	30
Trinidad and Tobago	50	40	30	30
Barbados	20	20	30	30
Antigua and Barbuda	10	20	30	30
Kuba	30	20	20	20
Guyana	< 10,000	< 10,000	10	10
Dominica	< 10,000	< 10,000	< 10,000	< 10,000
Sao Tome and Principe	< 10,000	< 10,000	< 10,000	< 10,000
St. Kitts and Nevis	< 10,000	< 10,000	< 10,000	< 10,000

Forrás: International Migrants by Country, <http://www.pewsocialtrends.org/2013/12/17/migration-tables/>, Pew Research Center alapján összeállított saját táblázat

Közép-Amerika migrációs folyamatait alapvetően befolyásolták az 1970-es és 1980- a évek belső polgárháborús viszonyai, a folyamatos politikai és gazdasági válságok, ami a lakosság százazreit taszította a migráció útjára. A régión belüli mozgás alapvetően az egészen napjainkig belső politikai és gazdasági stabilitást mutató Costa Rica felé irányul.

6. táblázat: Bevándoroltak Közép-Amerika országaiban

Külföldön született bevándoroltak száma országonként (ezer fő)				
Befogadó ország	1990	2000	2010	2013
Costa Rica	420	310	410	420
Panama	60	90	140	160
Guatemala	260	50	70	70
Belize	30	40	50	50
El Salvador	50	30	40	40
Nicaragua	40	30	40	40
Honduras	270	30	30	30

Forrás: International Migrants by Country, <http://www.pewsocialtrends.org/2013/12/17/migration-tables/>, Pew Research Center alapján összeállított saját táblázat

A legtöbb bevándorolt Nicaraguából érkezik és beépültek a munkaerőpiac dinamikájába. Kisebb részben Panama is befogadó jelleget jelez. Az ezredfordulótól a szubregionális integrációs keretekben és részben bilaterális alapon is foglalkoznak a migrációs ügyekkel. Ennek részben az is az oka, hogy a közép-amerikai országok mind az USA-val, mind az Európai Unióval szabadkereskedelmi megállapodást kötöttek, ami rákényszeríti őket az egyeztetésre. Ugyanakkor a polgárháborús időszakból örökölt gyenge államszerkezetek, a sérült társadalmak és a lakosságnál lévő rengeteg lőfegyver nem segítette a súlyos közbiztonsági helyzet orvoslásában. Mindezt csak tetézi, hogy két ok miatt a régió a szervezett bűnözés melegágyát hozta létre. Egyrészt az Egyesült Államok hosszú évek óta hazatoloncolja az USA-ban felnőtt és bűnözői csoportokba keveredett bevándorlókat, akik odahaza ráépültek a hazai szervezett bűnözésre. Másrészt a kábítószer kereskedelem elleni határozott fellépés előbb Kolumbiából, majd az elmúlt évtizedben Mexikóból is Közép-Amerika felé terelte az USA felé mutató kábítószer szállítási útvonalat. Mindez súlyos és nagyon erőszakos bűncselekmények sorozatával sokkolja a társadalmakat, ahonnan éppen ezért nem szűnt meg az USA felé mutató kivándorlás. A kint élő milliók hazautalásai nagyon fontos bevételi források ezeknek az országoknak, El Salvador és Honduras esetében a GDP 14-16%-át jelentik.

Mexikó helyzete egészen speciális a nemzetközi migráció szempontjából, hiszen egészen a közelmúltig világcsúcstartó volt a kivándorlók listáján. 1995-2000 között 2,94 millió kivándorló érkezett az USA-ba és 670 ezer vissza. Ugyanakkor az elmúlt évtizedekben az Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Megállapodásnak köszönhetően összeépült gazdasága az USA gazdaságával (és kisebb mértékben Kanada gazdaságával), ami egyfajta stabilitást hozott létre. Az ország gazdasági fejlődése együtt mozog az Egyesült Államokkal, a külkereskedelmének 90%-a vele folyik, így azonnal érzékelték a 2008-2009-es pénzügyi válságot. Ennek egyik látható jele a kivándorlás ütemének visszaesése volt. A statisztikai adatok szerint 2005-2010 között 1,37 millió mexikói kivándorló távozott az USA-ba, de ugyanezen időszak alatt 1,39 millióan tértek vissza. Ráadásul folyamatosan nő a Mexikóba irányuló amerikai kivándorlás is, elsősorban a nyugdíjasok részéről, akik a kedvezőbb megélhetési viszonyok miatt települnek át. 2000 és 2010 között 492 ezerről 966 ezerre nőtt a bevándoroltak száma Mexikóban, amelyben 70-ről 77%-ra emelkedett az amerikaiak aránya.

Dél-Amerika belső migrációs folyamatai

A dél-amerikai kontinensen az elmúlt évtizedben bizonyos változásokat észlelt a népeségmozgásokban a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM)⁵. Értékelésük szerint lényegesen csökkent a régió kívülré irányuló kivándorlás, amivel párhuzamosan megjelent és erősödik a régió belüli, elsősorban munkaerő vándorlás a szomszédok irányába.

Ugyancsak érzékelhető vált a migrációs irányok nagyvárosi jellegének erősödése, illetve a nők részvételének kiegyenlítődése. A régió belül a mozgás hagyományosan Argentína és Chile felé mutatott, miközben a brazil gazdasági fejlődés magához vonzza a régió kívülről érkező bevándorlás jelentős részét Japánból, Portugáliából, az USA-ból és Angliából. Venezuela korábban a másik nagy befogadó volt Argentína mellett, de az elmúlt években mutatkozó gazdasági nehézségek és Chávez elnök halála után a napjainkban tapasztalható kvázi polgárháborús belső politikai válság taszítja a bevándorlást.

A fő migrációs folyosók Paraguay-Argentína, Bolívia-Argentína, Peru-Chile, Kolumbia-Venezuela, Kolumbia-Ecuador és Bolívia-Brazília között alakultak ki, és a migráció elsősorban gazdasági természetű munkaerő vándorlást jelentett. Kolumbia esetében félévszázados gerillamozgalmak miatt az elhúzódó polgárháborús viszonyok menekült hullámokat indítottak el, amit csak Alvaro Uribe elnöksége (2003–2010) állított meg.

1. ábra: A dél-amerikai migrációs mozgás fő irányai

Forrás: Migration Panorama for South America, IOM (2012)

5 Panorama Migratorio de América del Sur 2012, Organización Internacional para las Migraciones (OIM), Oficina Regional para América del Sur, 2012, https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/pbn/docs/Panorama_Migratorio_de_America_del_Sur_2012.pdf

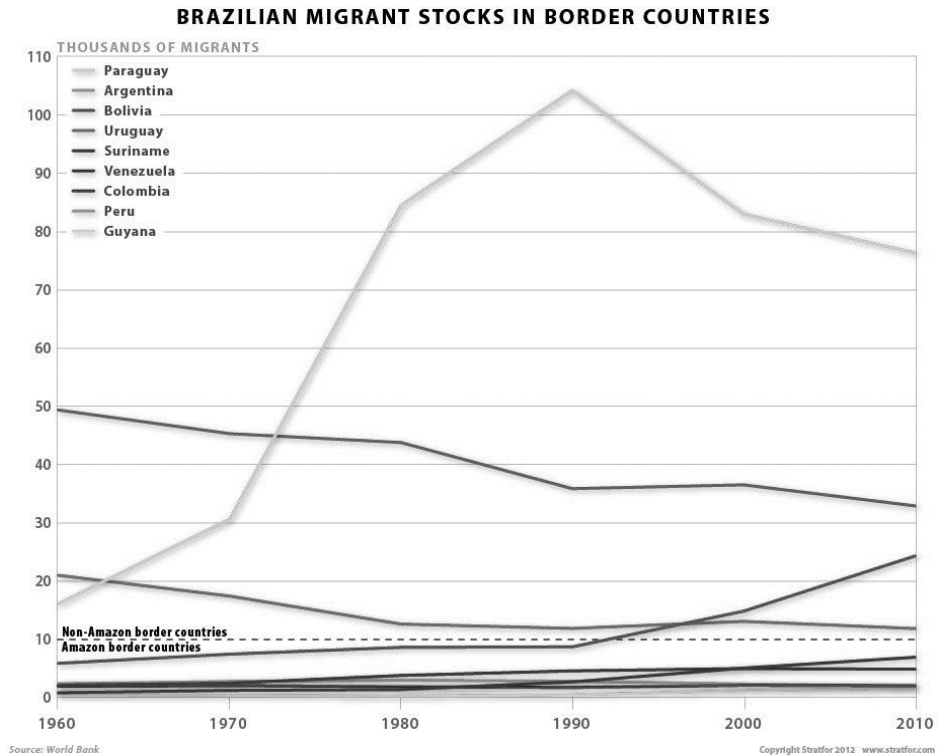
Az alábbi táblázat adatai még azt jelzik, hogy a régió két nagy befogadó állama Argentína és Venezuela, az előbbi 1,89 millió bevándoroltat fogadott, míg Venezuela 1,17 millió főt. Ugyanakkor Argentína a századforduló környékén súlyos gazdasági válságokat élt át, aminek hatására szakemberek tízezrei távoztak az USA és Európa (főleg Spanyolország és Olaszország) felé. Még a mai helyzet sem olyan biztató, hogy az akkor távozottak nagy része a visszatérése gondolkodna. Részben ehhez a kivándorláshoz is kötődően Argentínában 2004-ben új migrációs törvényt fogadtak el, amiben megerősítették a befogadás hagyományait. A kiépített új migrációs szervezet az országot a meglévő 239 határátkelő alapján 9 régióra osztotta. Sor került a teljes technológiai és számítástechnikai rendszer telepítésére, miközben folyamatos szakmai képzést kapnak az alkalmazottak. A regionális integráció szellemében 2006-ban Nagy Haza jelszóval („Patria Grande”) programot indítottak a MERCOSUR tagállamokból származók legalizálására is. A jól működő migrációs rendszer megbízható információkat biztosít. Eszerint 2004-2013 között Argentínában 774 128 állandó letelepedési engedélyt adtak ki és a kedvezményezettek listáján Paraguay (259,5 ezer), Bolívia (222,4 ezer) és Peru (118,9 ezer) áll az első helyeken. A legfrissebb adatok szerint 2013-ban újabb 138 ezer letelepedési kérelem érkezett a hatóságokhoz.

7. táblázat: Bevándorlók Dél-Amerika országaiban

Külföldön született bevándoroltak száma országonként (ezer fő)				
Befogadó ország	1990	2000	2010	2013
Costa Rica	420	310	410	420
Panama	60	90	140	160
Guatemala	260	50	70	70
Belize	30	40	50	50
El Salvador	50	30	40	40
Nicaragua	40	30	40	40
Honduras	270	30	30	30

Forrás: International Migrants by Country, Pew Research Center alapján összeállított saját táblázat
<http://www.pewsocialtrends.org/2013/12/17/migration-tables/>

Brazília esete szintén egy érdekes történet, ahol a kivándorlás részben a szomszédos országokba irányult, részben pedig a Portugáliával és Japánnal alakult ki intenzív mozgás a gazdasági fejlődési szakaszokhoz, vagy azok hiányához kötődően

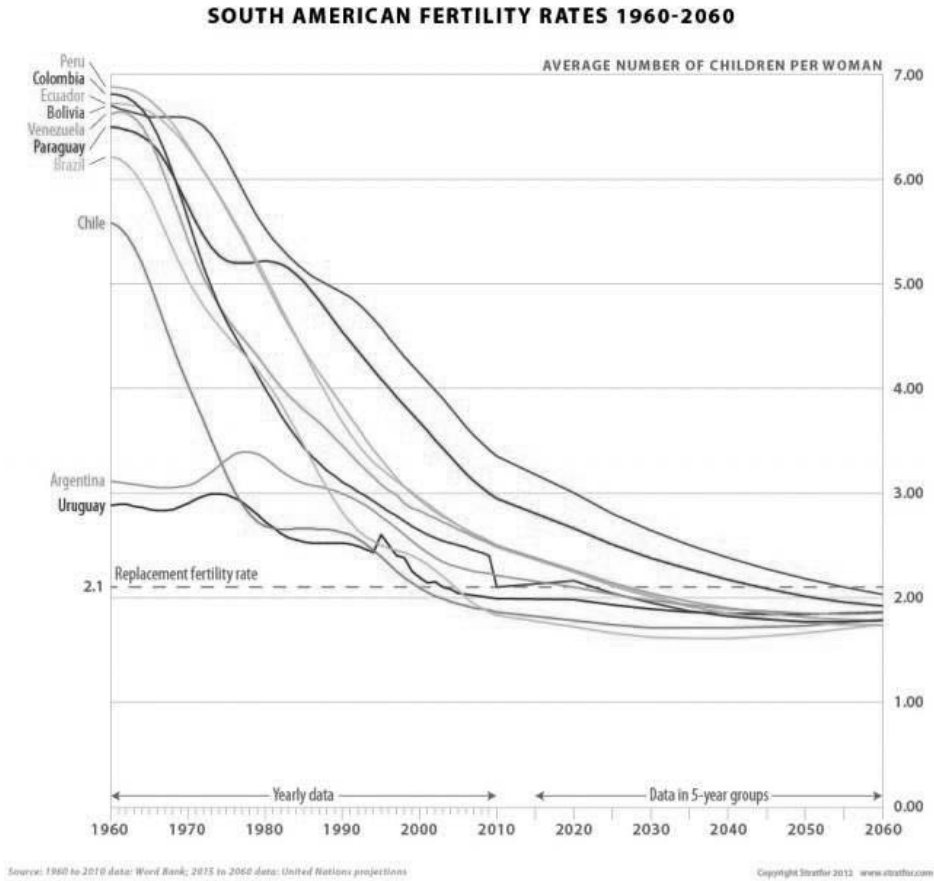

2. ábra: A brazil kivándorlás a szomszédos országokba

Forrás: <https://www.stratfor.com/analysis/migration-contributes-brazils-regional-ascendance>

Ebben történt egy elmozdulás, mert Brazília gyakorlatilag két köztársasági elnök (Fernando Henrique Cardoso 1994-1998, 1998-2002 és Luíz Inacio Lula da Silva 2002-2006, 2006-2010) alig több, mint másfél évtizede alatt a XXI. század egyik meghatározó államává vált mind gazdasági (a világ 6. legnagyobb gazdasága), mind politikai értelemben (regionális dél-amerikai hatalom, stratégia partnerség az Európai Unióval – valamint bilaterális alapon a meghatározó európai országokkal külön-külön is – és az Egyesült Államokkal, a BRIC államokkal, valamint az arab világ, Ázsia és Afrika felé is). A gazdasági fejlődés mágnesként vonzotta az elmúlt időszakban a külföldi beruházásokat és rövid idő alatt komoly szakember hiány alakult ki. Ez részben visszacsábította a külföldre távozott brazilok egy részét, másrészt a régió kívülről érkezők célpontja lett.

A regionális migráció várhatóan új tendenciákat fog ölteni a dél-amerikai országok demográfiai mutatóinak fényében. Az urbanizáció, a csökkenő gyermekszám és a gyorsan növekvő előregedés hamar véget fog vetni a demográfiai bónusz most tapasztalható szakaszának és új megvilágításba helyezi a külföldön élő diaszpórák szerepét is.

3. ábra: A dél-amerikai demográfiai viszonyok alakulása

Forrás: Demographic Trends in South America, <http://www.stratfor.com/image/demographic-trends-south-america?topics=291>

Következtetések

A nemzetközi migráció statisztikai adatai azt mutatják, hogy a 2008-2009-es pénzügyi gazdasági válság hatására nem állt meg a népvándorlás növekedése, de a fejlett világ gyengélkedése és a gyorsan növekvő fejlődő országok (pl. a BRICS országok) világgazdasági térnyerése miatt megerősödött a Dél–Dél irányú migráció. Ugyanakkor nem következett be a sajtóban nagy hírverést kapott „hazatérési népvándorlás”, vagyis a korábban kivándoroltak többsége nem tért vissza hazájába pusztán csak az otthoni viszonyok relatív javulása miatt. A dél-amerikai országok statisztikái szerint alternatív vonzerő a régióban beindult gazdasági növekedés, ami részben otthon tartja, részben pedig átírányítja a kivándorlást a szomszédos országok felé. Ebben jelentős szerepet játszik a nyelvi azonosság, illetve hasonlóság a spanyol és portugál nyelv esetében. Ezt a régió belüli mozgást elősegítette az is, hogy új migrációs törvények születtek a térség országaiban, valamint bilaterális és szubregionális törekvések indultak el a migráció kezelésére (pl. MERCOSUR). A térség kormányai folyamatos vitát folytattak a fejlett or-

szággal a nemzetközi migráció kezeléséről. Ki kell emelni, hogy nemzetközi szinten is példa értékű az új argentin migrációs szabályozás. Közép-Amerikát az erőszakhullám a kivándorlás folytatására ösztönzi és a Karib térségből is folytatódik a szakképezettek kivándorlása. Mexikó esetében egy olyan új szakasz van kibontakozóban, amikor kiegyenlítődhet az USA-val a népességmozgás dinamikája egyrészt a gazdaságok szerves összenövése, másrészt a mexikói demográfiai növekedés lecsengése miatt.

Az új brazil gazdasági csoda (nem is beszélve a 2014-es labdarúgó VB és a 2016-os Rio de Janeiro-i olimpia beruházásairól és a hírverésről) részben otthon tartja a munkaerőt, másrészt pedig növekvő befogadóvá teszi régió kívülről érkezőkkel szemben is (USA mellett Japán, EU-s országok, ázsiaiak és afrikaiak is). A felismert szükségszerűség példája lehet a „Tudomány határok nélkül” elnevezésű brazil kormányprogram, amely öt év alatt 100 ezer egyetemistát küld a világ legjobb egyetemeire. Itt csak zárójelben jegyezzük meg, hogy kétoldalú megállapodás alapján eddig már több mint 2000 brazil fiatal tanult 12 magyar felsőoktatási intézményben egyéves kurzus keretében.

Irodalom

- Alba, Francisco – Castillo, Manuel Ángel 2012. *New Approaches to Migration Management in Mexico and Central America*, The Regional Migration Study Group, Migration Policy Institute, 2012 October <http://www.migrationpolicy.org/research/RMSG-Mexico-CentAm-migration-management> (letöltve 2014. 03. 12.)
- Cantor, David James – Freier, Luisa Feline – Gauci, Jean-Pierre 2013. *A Liberal Tide: Towards A Paradigm Shift in Latin American Migration and Asylum Policy-Making?* 18 March 2013, Senate House, School of Advanced Study, Conference Report <http://rli.sas.ac.uk/wp-content/uploads/2012/07/Liberal-Tide-Conference-Report.pdf> (letöltve 2014. 03. 12.)
- Connor, Phillip – Cohn, D’Vera – Gonzalez-Barrera, Ana 2013. *Changing patterns of global migration and remittances* <http://www.pewsocialtrends.org/2013/12/17/changing-patterns-of-global-migration-and-remittances> (letöltve 2014.03.12.)
- Demographic Trends in South America*, August 27, (Letöltve: 2015. augusztus 23.) <http://www.stratfor.com/image/demographic-trends-south-america?topics=291>
- Espach, Ralph – Haering, Daniel 2012. *Border Insecurity in Central America’s Northern Triangle*, The Regional Migration Study Group, Migration Policy Institute, 2012 October <http://www.migrationpolicy.org/research/RMSG-CentAm-border-insecurity> (letöltve 2014. 03. 08.)
- Papademetriou, Demetrios G. – Meissner, Doris – Sohnen, Eleanor 2013. *Pensando Regionalmente para Competir Globalmente: Aprovechar la Migración y el Capital Humano en Estados Unidos, México y Centroamérica*, Migration Policy Institute, August 2013 <http://www.migrationpolicy.org/research/pensando-regionalmente-para-competir-globalmente-aprovechar-la-migraci%C3%B3n-y-el-capital> (letöltve 2014. 03. 05.)
- Pólyi, Csaba 2011. *A nemzetközi migráció aktuális kérdései a globális világban*, In: Nyusztay László (szerkesztő): *Nemzetközi migráció tanulmányok*, Perfekt Kiadó, 11-39. o.
- PÓLYI CSABA (2011): *Kitekintés és reflexiók a nemzetközi migrációról* In Tarrósy I. – Glied V. – Keserű D. (szerkesztők): *Új népvándorlás: Migráció a 21. században Afrika és Európa között* Kft./Publikon Kiadó, Pécs, pp. 13-34.

- Informe sobre las Migraciones en el Mundo 2013, https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-Do/wmr2013/sp/WMR2013_Overview_SP_final.pdf (letöltve 2014.02.09.)
- Migrantes extracontinentales en América del Sur, OIM, Oficina Regional para América del Sur, Cuadernos Migratorios N° 5, 2013 http://publications.iom.int/bookstore/free/Cuaderno5_Migrantes_extracontinentales_AmericadelSur.pdf (letöltve 2014.03.5.)
- Migration Contributes to Brazil's Regional Ascendance, May 14, 2012, (Letöltve: 2015. augusztus 23.), <https://www.stratfor.com/analysis/migration-contributes-brazils-regional-ascendance>
- Panorama Migratorio de América del Sur 2012, Organización Internacional para las Migraciones (OIM), Oficina Regional para América del Sur, 2012 https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/pbn/docs/Panorama_Migratorio_de_America_del_Sur_2012.pdf (letöltve 2014. 0221.)
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2013). International Migration Report 2013 http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/migration/migrationreport2013/Full_Document_final.pdf (letöltve 2014.03.15.)
- UN Releases New Data on International Migrants, Migration Policy Institute <https://www.facebook.com/notes/migration-policy-institute/un-releases-new-data-on-international-migrants/10151851346709430> (letöltve 2014.02.08.))
- World Migration Report 2013 – Migrant Well-being and Development http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR2013_SP.pdf (letöltve 2014.02.09.)